

פעולות ביקורת

במשרד העבודה והרווחה, בשירות לזקן ובלשכות לשירותים חברתיים בשתי רשויות מקומיות נבדקו ההיבטים על הסיוע והתמיכה בקשיש עם הפעלת חוק הסיעוד - מתן גמלאות סיעוד לזכאים והרחבת השירותים הקהילתיים והמוסדיים. כן נבדקו דרכי התיאום של המשרד עם המוסד לביטוח לאומי. נושא זה נדון בהרחבה בפרק "היבטים בסיוע לקשישים ובתמיכה בהם" (ראה בדו"ח זה בפרק על הביטוח הלאומי).

בשני מעונות ממשלתיים למפגרים שבניהול האגף לטיפול במפגר, נבדקו נושאי האבחון, התעסוקה, החינוך, שירותי הבריאות והתנאים הפיזיים. בדיקה משלימה נערכה בהנהלת האגף.

בדצמבר 1988 נתמנה רשם אגודות שיתופיות חדש. הרשם החדש הוא חבר ב"אגד", אגודה שיתופית לתחבורה ציבורית בע"מ, ובמשך תקופה ארוכה לפני מינויו שימש יועץ משפטי של האגודה, מזכיר האגודה ומזכיר המזכירות וההנהלה. לצורך מינויו לרשם קיבל חופשה ללא תשלום מהאגודה - תחילה לשנה ולאחר מכן לכל התקופה שימשיך לכהן בתפקיד רשם.

הביקורת הצביעה בפני המשרד על האפשרות הממשית של ניגוד עניינים הטמונה בכך, שבמילוי תפקידיו נדרש הרשם לטפל, בין היתר, בענייניהן של אגודות שיתופיות לתחבורה ציבורית בכלל ושל אגד בפרט; ואמנם הועלה שבשני מקרים, לפחות, השתתף הרשם בטיפול בנושאים שהייתה בהם נגיעה ישירה או עקיפה לאגד.

בעקבות הביקורת וברוח הצעות שהעלתה, קבעה הנהלת המשרד הסדרים שנועדו לפתור את בעיית ניגוד העניינים על ידי הבטחת הימנעותו של הרשם מלטפל אישית בענייניהם של האגודות לתחבורה ציבורית ומסירת הטיפול בהן לצוות שאחד מחבריו איננו כפוף בעבודתו לרשם.

שירותי סיעוד לקשישים

משרד העבודה והרווחה (להלן - המשרד) פועל בתחום הסיוע והתמיכה בקשישים על פי חוק שירותי הסעד, התשי"ח-1958. על פי החוק מקיימת כל רשות מקומית "לשכת סעד" (להלן - לשכה לשירותים חברתיים) לשם טיפול בנזקקים, לרבות קשישים, והגשת סעד להם.

סדרי הטיפול בנזקקים, לרבות ההליכים המינהליים, נקבעו בתקנות על פי חוק שירותי הסעד וגם בהוראות ובהנחיות של המשרד לפעולות הלשכות לשירותים חברתיים.

בשנת 1980 נקבעה בתיקון לחוק הביטוח הלאומי מסגרת ראשונית להנהגת ביטוח סיעוד לקשישים, ומאותה שנה גבה המוסד לביטוח לאומי דמי ביטוח סיעוד. ב-1986, בתיקון נוסף לחוק (להלן - חוק ביטוח סיעוד), נקבעו הדרכים לקביעת זכאותם של קשישים לקבל סיוע ושירותים בעין בקהילה שבה הם חיים, על פי מבחנים של תלות והכנסה. הוראות אלה הופעלו, לפי החוק, החל באפריל 1988 ולקראת הפעלתן הותקנו גם תקנות על פי החוק להסדרת הגשת תביעות לגימלת סיעוד ובטיפול בהן.

חוק ביטוח סיעוד נועד, בין היתר, לדרות ככל האפשר את הצורך של הוצאת הקשיש מסביבות הטבעית בקהילה ולהקל על מצוקת האשפוז במוסדות.

ההנחה הייתה, שקשישים אלה יקבלו גמלת סיעוד, ולא יהיו עוד בטיפול הלשכות לשירותים חברתיים.

על פי חוק ביטוח סיעוד, קיבל המשרד בשנות הכספים 1986 ו-1987 שלושה מיליון ש"ח בכל שנה, להרחבת השירותים לסיוע בטיפול אישי ועזרה בניהול משק בית. כסף זה נועד, לפי דברי ההסבר להצעת החוק, לסייע בפתרון בעיות של מצוקה תפקודית קשה בטרם יופעלו גימלאות הסיעוד האישיות על פי החוק.

עוד הוקצו על פי חוק ביטוח סיעוד משאבים למימון הגדלת מספר המטופלים במוסדות, לפיתוח שירותים למוגבלים בתפקודם, ולפיתוח ולשיפור שירותים הניתנים במוסדות סיעודיים. ההקצאות הן בשיעור 10% - 20% מאמדין הגבייה השנתית של דמי ביטוח סיעוד

בחודשים יולי ונובמבר 1989 בדק משרד מבקר המדינה במשרד העבודה והרווחה את סדרי ההיערכות של המשרד ושל הלשכות לשירותים חברתיים ליישומן של חוק ביטוח סיעוד ואת דרכי הטיפול בקשישים בעקבות הפעלתו. הבדיקה נעשתה במסגרת ביקורת כוללת בדבר היבטים בסיוע לקשישים ובתמיכה בהם. ממצאי הביקורת הכוללת הובאו בדו"ח זה, בפרק על הביטוח הלאומי.

להלן עיקרי הממצאים:

1. בידי המשרד לא היה מידע מלא ומקיף על כל אוכלוסיית הקשישים, ובעיקר על הקשישים שמצבם התפקודי קשה.

2. באפריל 1988, משהוחל במתן גימלאות הסיעוד התברר, כי קשישים רבים שקיבלו קודם לכן סיוע מהלשכות לשירותים חברתיים, לא נמצאו זכאים לגמלה על פי חוק ביטוח סיעוד, וגם לא הייתה אפשרות להמשיך לסייע להם מהתקציבים הרגילים של המשרד. כדי לא להפסיק את הסיוע בבת אחת תוקן חוק ביטוח סיעוד, ונקבע שבשנות הכספים 1988 - 1990 יקציב המוסד לביטוח לאומי למשרד סכום כולל נוסף של חמישה מיליון ש"ח, להמשך ההשתתפות במתן טיפול אישי ועזרה בניהול משק הבית. סכום זה ינוכה מהסכומים שיוקצבו למשרד, על פי החוק, לצרכי הגדלת מספר המטופלים במוסדות.

3. המשרד בודק ומאשר בקשות של ארגונים לספק שירותים לזכאים לגימלה על פי חוק ביטוח סיעוד. משאושרו הספקים על ידי המשרד, חותם המוסד לביטוח לאומי הסכם עמם.

המשרד לא קבע מהם הכישורים הנדרשים מהמטופלים המועסקים אצל ספקי השירותים; לא נקבעו הדרכים לטיפול בתלונות על ספקי השירותים ועל עובדיהם; ולא נקבעו נהלים לבקרה ולפיקוח על סדרי העבודה של המטופלים, היקפה ואיכותה ועל דרכי ההתחשבות עם ספקי השירותים.

4. סמוך לאחר שהוחל במתן גימלאות סיעוד התברר, כי מספר הזכאים הגיע ל-21,000, כפול מהאמדין שעליו התבססו מפעילי החוק.

כאמור, מספר רב של קשישים לא נמצאו זכאים לגמלה על פי החוק, והמשיכו להיות מטופלים בלשכות. יתר על כן, לטענת המשרד נוספו לטיפול הלשכות לשירותים חברתיים אלפי קשישים שבקשתם לגמלת סיעוד נדחתה, ושלא טופלו קודם לכן בלשכות. בעקבות זאת הוטל על עובדי הלשכות עומס עבודה כבד.

כתוצאה מהמעמסה הנוספת, האמורה, התמקדו עובדי הלשכות לשירותים חברתיים העוסקים בטיפול בקשיש, בהסדרת השירותים ובקביעת תכניות טיפול. למעשה לא הפעילו המשרד והלשכות פיקוח, הדרכה ובקרה על איכות תכניות הטיפול ועל הגופים ספקי השירותים.

ועדה לבדיקת הנושא שמינה שר העבודה והרווחה הציעה בהמלצותיה, שהוגשו לשר בתחילת 1989, להוסיף 41.5 תקנים לתגבור הלשכות. כן המליצה על תוספת חמישה תקנים לשירות לזקן שבמשרד, למשרות ניהול ופיקוח ארצי ומחוזי על ביצוע החוק. עד סוף שנת 1989 לא נתווספו התקנים האמורים.

5. המשרד לא ניצל את מלוא הסכום שהוקצה לו, על פי החוק, כדי לצמצם את תור הממתינים הנזקקים לסידור מוסדי. לסוף שנת הכספים 1988, הסתכמה היתרה הבלתי מנוצלת ב-17.5 מיליון ש"ח בערכים ריאליים.

מעונות האגף לטיפול במפגר

ריכוז ממצאים

האגף לטיפול במפגר (להלן - האגף) במשרד העבודה והרווחה (להלן - המשרד) מופקד על הטיפול במפגרים והשמתם במעונות. האגף מנהל 10 מעונות ממשלתיים, ושניים מהם נבדקו: "מעון לבצלר" ובו 137 חוסים ברמת פיגור בינוני וקל, ומעון "חברת נעורים" בו 419 חוסים בכל רמות הפיגור כולל סעודיים.

ועדה בראשות משנה למנכ"ל המשרד דאו - ד"ר בריק (להלן - וועדת בריק) בדקה את הטיפול במפגרים במעונות הממשלתיים והמליצה, במארכ 1988, לסרוק את אוכלוסיית המפגרים במעונות ולקבוע יעד של הוצאת כ-300 מפגרים לקהילה בטווח של שנתיים. עד למועד סיום הביקורת טרם בוצעו המלצות הוועדה, למעט השמתם של מפגרים בודדים בקהילה.

הוועדה קבעה שיש לשנות את מערך כוח האדם במעונות, על ידי העסקת עובדים בעלי הכשרה בתחום החינוך או בעבודה סוציאלית. בפועל, מעסיקים המעונות בעבודות מקצועיות מטפלות שאין להן הכשרה מתאימה וכן עובדים מקצועיים, וגם זאת רק במספר שעות שאינו מספיק לצרכי המעון.

המעונות שנבדקו נמצאים חוסים שהושמו בהם בשנות החמישים, השישים והשבעים מבלי שקביעת הפיגור נעשתה על סמך אבחון. לגבי חוסים שבעיותיהם בעיקר פיזיות נעשו נסיונות להעבירם לאגף השיקום, אולם עד למועד הביקורת לא נמצא להם פתרון.

במעון "לבצלר" טרם נפתרה בעיית הצפיפות, ובמעון "חברת נעורים" טרם נפתרו בעיות אחזקת המבנים.

במעון "חברת נעורים" רב מספרם של מפגרים שלהם בעיות רפואיות קשות; אולם טרם אוישו חלק מהמשרות של רופאים ואחיות שפרשו. הרישום על גבי שקיות התרופות אינו מבטיח, כנדרש, חלוקה של התרופה שנקבעה ואת מינונה בהתאם להוראות הרופא. מרפאת שיניים לא פעלה כשנה וחצי, עד ספטמבר 1989.

חוק הסעד (טיפול במפגרים) התשכ"ט-1969 (להלן - חוק הסעד), מגדיר מפגר כאדם שמחמת חוסר התפתחות או התפתחות לקויה של כושרו השכלי, מוגבלת יכולתו להתנהגות מסתגלת והוא נזקק

לטיפול. שר העבודה והרווחה ממונה על ביצוע החוק ומשרדו מופקד על השירותים למפגר. השירותים הם במסגרות טיפוליות בקהילה באמצעות הלשכות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות, או במסגרת מעונות פנימייה ממשלתיים, ציבוריים או פרטיים.

השירותים למפגר ניתנים באמצעות האגף לטיפול במפגר (להלן - האגף) שבמשרד העבודה והרווחה (להלן - המשרד). על פי נתוני המשרד לתחילת שנת 1988, כ-3,300 מפגרים קיבלו שירותים קהילתיים (כגון: מעון יום, מרכז תעסוקה) וכ-750 מפגרים המתינו באותה עת להשמה במסגרת הקהילה.

האגף מנהל מעונות ממשלתיים ומפקח על מעונות ציבוריים ופרטיים, על פי חוק הפיקוח על המעונות, התשכ"ה-1965. סה"כ המפגרים שקיבלו בראשית 1988 שירותים חוץ ביתיים היה כ-5,200, מהם כ-2,850 חוסים ב-10 מעונות ממשלתיים, כ-1,500 ב-23 מעונות פרטיים, כ-600 ב-27 מעונות ציבוריים, וכ-250 במעונות משפחתיים¹¹, משפחות אומנה או מסגרות למפגרים סיעודיים.

חלק גדול ממשפחות המפגרים מתקשות להתמודד עם הטיפול בהם. יש משפחות שמטפלות במפגרים בבתיהם ונעזרות בשירותים קהילתיים. גם כאשר המפגר נקלט במעון, חשוב שמשפחתו תמשיך לקיים קשר אתו. בכל מעון קיים ועד הורים. העובדים הסוציאליים במעון אחראים, בין היתר, לקיום קשר בין המשפחות לבין החוסים כדי לעקוב אחר מידת הקשר בין המשפחות לחוסים מנהלים רישום על ביקוריהן במעון. ישנן משפחות המתנתקות מהחוסים ואינן מבקרות אותם כלל.

השמת מפגרים במעונות ממשלתיים, ציבוריים ופרטיים מבוצעת באמצעות האגף בלבד: בקשה של בני המשפחה להשמה מופנית ללשכות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות (להלן - לשכות). הלשכה דנה בבקשות ומעבירה את המקרים בהם היא ממליצה על השמה להנהלת האגף. מספר הממתינים להשמה במעונות, על פי הנתונים לשנת 1988, היה כ-1,100 מפגרים.

האגף מנהל את המעונות הממשלתיים למפגרים ומפקח עליהם; לבינוי ולמשק במעונות אחראית היחידה למינהל ומשק שבמשרד.

מעון "חברת נעורים", אחד המעונות הממשלתיים שבניהול האגף, הוקם ב-1972 בתל מונד. המעון מיועד לכל דרגות הפיגור - קל, בינוני, קשה ועמוק - ולכל הגילאים, אך קולט בעיקר חוסים בפיגור קשה ועמוק. ביולי 1989 שהו במעון 419 חוסים מהם 53 סיעודיים.

מעון ממשלתי אחר, מעון "לבצלר" בהרצליה, הוקם ב-1946 על ידי משפחת לבצלר והיה בהנהלתה עד למכירתו בנובמבר 1975; מאז הוא בניהולו של האגף. המעון קולט בעיקר אנשים בעלי פיגור בינוני וקל; ביוני 1989 שהו בו 137 חוסים.

משרד מבקר המדינה ערך ביקורת בחודשים מאי - אוקטובר 1989, לסירוגין, ב-2 מבין 10 מעונות ממשלתיים שבניהול האגף - מעון "לבצלר" בהרצליה ו"חברת נעורים" בתל מונד. נבדקו הנושאים האלה: אבחון, תעסוקה, חינוך, שירותי בריאות ותנאים פסיים. בדיקה משלימה נערכה באגף וביחידה למינהל ומשק שבמשרד. ביקורת קודמת במעונות למפגרים ראה בדו"ח שנתי 31, עמ' 454, ובדו"ח שנתי 36, עמ' 656.

להלן הממצאים העיקריים:

אבחון החוסים

1. על פי חוק הסעד, אם נודע לפקיד סעד דבר קיומו על מפגר, עליו לבדוק את העניין והוא רשאי להביא את עניינו של המפגר לפני ועדת אבחון. מצאה ועדת האבחון שהאדם שהובא בפניה הוא אכן

¹¹ מעונות בהם מספר מצומצם של חוסים המטופלים במסגרת משפחה.

מפגר, תחליט על דרכי הטיפול בו. בני המשפחה רשאים לערער על החלטת הוועדה. המשרד הקים ב-1963 תחנות אבחון שבהן נערכות בדיקות פסיכולוגיות, רפואיות ומעבדתיות לאנשים מכל הגילים, כדי לקבוע אם הם מפגרים, דרגת פיגורם, רמת תפקודם ודרכי הטיפול בהם. צוות תחנות האבחון מורכב בדרך כלל ממרכז תחנה, עובד סוציאלי, פסיכולוג, רופא ופיזיותרפיסט או מרפא בעיסוק.

האגף הגדיר רמות פיגור - קל, בינוני, קשה ועמוק - ואימץ שלושה קריטריונים לסיווג פיגור שכלי: תפקוד אינטלקטואלי; תפקוד הסתגלותי בחיי היום-יום; וגיל התפתחות.

כאמור, הנהלת האגף מחליטה על השמת המפגר במעון. החלטת הנהלת האגף צריכה להתקבל לאחר אבחון המועמד.

תחנות האבחון הוקמו ב-1963 על ידי המשרד. עד לאותו מועד נקלטו החוסים על סמך דו"חות מגורמים שונים, פסיכולוגים, פסיכיאטרים ורופאים. הדו"חות לא התבססו על מבחנים פסיכולוגיים לנבדקים, לא צוינה בהם מנת המשכל, והם כללו התרשמות כללית בלבד.

משרד מבקר המדינה בדק ב"מעון לבצלר" את תיקיהם האישיים, שנבחרו באקראי, של 24 חוסים; מהם 16 חוסים מבוגרים שרובם נקלטו בו בשנות החמישים והשישים, ושמונה חוסים עד גיל 21, שנקלטו במעון בשנים 1983 - 1987 ולומדים בבית הספר שבמעון. הועלה, כי שני חוסים נקלטו במעון רק על סמך דו"ח של רופא ושלושה אחרים ללא דו"ח מגורם כלשהו.

הביקורת בדקה את תיקיהם הטיפולים של 32 חוסים, שנקלטו במעון "חברת נעורים", והעלתה, כי 13 חוסים בלבד אובחנו בתחנות האבחון של השירות לפני קליטתם במעון; 11 חוסים נקלטו ללא אבחון בתחנה, אלא על סמך דו"חות, שערכו אחד מאלה: פסיכולוג, פסיכיאטר או רופא; חמש חוסות נקלטו במעון בשנות השבעים על סמך דו"חות התרשמות בלבד, ושלושה חוסים, שהוגדרו במעון כבעלי פיגור קל, נקלטו בשנת 1976, ללא אבחון וללא דו"ח פסיכולוגי.

2. חוק הסעד קובע בסעיף 15, כי יש להפנות כל מפגר לוועדת אבחון לצורך אבחון חוזר, לפחות פעם בשלוש שנים. חשיבות מיוחדת נודעת לאבחונם החוזר של אלה שנקלטו במעון ללא אבחון כלל.

הביקורת העלתה, שבמעון חברת נעורים, 26 חוסים מבין 32 שתיקיהם נבדקו, ובמעון לבצלר, 21 מבין 24 חוסים שתיקיהם נבדקו, לא הופנו לאבחון חוזר מאז השמתם במעון, בכללם חוסים שהושמו במעונות ללא אבחון, על סמך דו"חות התרשמות בלבד.

בתשובתו למשרד מבקר המדינה מסר האגף, כי באופן עקרוני חשוב ביותר שכל אדם שהוגדר כמפגר בשכלו יעבור אבחון אחת לשלוש שנים, אך בשלב זה אין אפשרות לבצע זאת בגלל העדר המשאבים הדרושים. לדעת מבקר המדינה, על האגף לקיים את מצוות המחוקק או ליזום מטעמים כבדי משקל את שינויו. טענה של בהעדר משאבים לאי טענה היא, נוכח הדרישה שבחוק. זאת ועוד, לדעת מבקר המדינה אבחון חוזר חשוב, מעשית, בייחוד לאלה אשר הושמו במעונות ללא אבחון, ואשר שוהים בהם תקופה ממושכת.

3. הביקורת העלתה, כי שניים מהחוסים במעון "חברת נעורים" אינם מתאימים, לדעת האגף, לשהייה במעון, אולם לא נמצאו מסגרות מתאימות עבורם.

(א) חוסה ילידת 1951, משותקת שיתוק מוחי ספסטי מלידה, נקלטה בשנת 1974 במעון "חברת נעורים" על סמך דו"ח פסיכולוגי, שקבע בדצמבר 1973, כי "הנערה נבדקה ונמצאה כבעלת רמה שכלית מפגרת בתחום של פיגור עמוק (לפי מבחן וקסלר) עם קשיים בהבנה, בהתמצאות ובביצוע עבודות פשוטות ביותר". דו"ח סוציאלי מאותה עת מצביע על קשיים בבית וכולל המלצה להוציאה למעון. בפנייתו ממאי 1978 אל מרכז שיקום מקצועי, מתאר הפסיכולוג את החוסה כבעלת אינטליגנציה בגבול הנורמה שמגבלותיה פיזיות, ומבקש לקבלה למרכז, כי "אין לחוסה חברה מתאימה ואין למעון אפשרות לספק את צרכיה של חוסה ברמתה". באוקטובר 1989 עדיין שהתה החוסה בהוסטל של המעון, המיועד למפגרים ברמת פיגור קל.

בתשובתו למשרד מבקר המדינה מסר האגף, כי החוסה נשתלבה בפרויקט שמפעיל האגף כשנה ומטרתו לשלב חוסים ממעונות פנימייה בהוסטלים ובדירות מגורים בקהילה ממנה באו, או בקהילה בה הם מתפקדים כעובדים או כתלמידים, אך החוסה אינה מתאימה למסגרות הקיימות בגלל נכותה הפיזית.

(ב) בשנת 1972 נקלטה במעון "חברת נעורים" חוסה ילידת 1962, משותקת שיתוק מוחי עם בעיות בדיבור. מנהלי המעון פעלו להוצאת החוסה למעון נכים של המשרד, שכן עיקר בעייתה הייתה נכותה הפיזית והשהייה במעון למפגרים החמירה את מצבה. אולם פניותיהם ופניות האגף טרם נענו ובמועד הביקורת עדיין שהתה במעון.

בתשובתו למשרד מבקר המדינה הודיע האגף, כי לפני שנים רבות הייתה שיטת האבחון שונה. חלק מהאנשים שהוגדרו אז כמפגרים לא היו מוגדרים כך כיום. גם כיום אין בארץ אחידות במושגים והגדרות בכל הקשור לפיגור שכלי. במעונות למפגרים יש חוסים שבעייתם המרכזית איננה פיגור שכלי, אלא מחוסר מסגרת שתסכים לטפל בהם הופעלו לחצים על האגף לקבלם למסגרות האגף. כאשר שהאגף מוצא שאין מדובר כלל במצב של פיגור שכלי, וקשייו של האדם נבעו בעבר לא מפיגור שכלי, אלא מבעיות אחרות שהנמיכו את תפקודו, הוא מנסה לערב שירותים אחרים שיש להם מסגרות טיפול מתאימות העונות על הצרכים של אנשים אלו טוב יותר. בנושא זה נתקל האגף בקושי רציני ביותר שכן אין כל אפשרות להוציא אדם ממסגרת המעון, אם אין מסגרת אחרת שתטפל בו.

4. כדי לשפר את הטיפול במפגרים במעונות הממשלתיים, מינה מנכ"ל המשרד דאז בשנת 1987 ועדה בראשות המשנה למנכ"ל דאז - ד"ר י. בריק (להלן - וועדת בריק); הוועדה הגישה מסקנותיה במארכ 1988. 25 בדו"ח וועדת בריק צוין, כי שילוב מפגר בקהילה יתן לו סיכויים טובים יותר להתפתחותו האישית משהייה במעון. הוועדה הגיעה למסקנה, כי ניתן לשלב בקהילה לא רק מפגרים ברמת פיגור קלה ובינונית אלא אף בפיגור קשה, וכי אפשר לצורך זה להוציא 15%-20% מאוכלוסיית המפגרים במעונות להוסטלים בקהילה.

וועדת בריק ציינה, כי עלות ההחזקה של מפגר בקהילה אינה פחותה מעלות ההחזקה במעון. כדי לפתח מסגרות קהילתיות, ניתן לגייס משאבים מקרן לפיתוח שירותים קהילתיים, המשותפת למרכז השלטון המקומי ולמשרד, וכן במסגרת התכנית המשותפת עם הג'וינט והמוסד לביטוח הלאומי.

וועדת בריק המליצה לסרוק את האוכלוסיה במעונות ולקבוע יעד של הוצאת כ-300 מפגרים בטווח של שנתיים; כמו כן קבעה, שעל האגף להמנע מהשמת מפגרים קלים במעונות. האגף אמנם החל באיתור מועמדים להשמה בקהילה, אולם רק חוסים ספורים הושמו במסגרת טיפולית בקהילה.

לדעת מבקר המדינה, הוצאת אנשים שאינם מתאימים למעונות למפגרים ומפגרים פיגור קל לקהילה או למעונות אחרים המתאימים להם, תאפשר קליטת מפגרים הממתינים להשמה ושאיין עבורם פתרון אחר למקומות שהתפנו.

הטיפול הרפואי

במעון "חברת נעורים" מרפאה וצוות רפואי לטיפול בחוסים שלרבים מהם בעיות רפואיות קשות; תשעה מהם חוסים סיעודיים השוהים בחדר חולים בקביעות. תקן כוח האדם במרפאה כולל: רופאה, אחות אחראית ושבעה אחים ואחיות, כולם במשרה מלאה. רופאת המעון החלה לעבוד באוקטובר 1974, כשהיו 200 חוסים, ונעזרה בארבע אחיות במשרה מלאה. אוכלוסיית החוסים גדלה עד ל-419, אולם לא נוסף למעון תקן של רופא. בין יוני 1987 ליוני 1989, עבדה במעון רופאה נוספת בחצי משרה.

האחות האחראית פרשה לגמלאות בסוף יולי 1989, אחות אחרת באוגוסט 1989, ומשרותיהן טרם אוישו עד למועד סיום הביקורת. באוקטובר 1989 הוטל התפקיד של האח האחראי על אחד האחים, נוסף לעבודתו השוטפת.

במועד הביקורת (באוקטובר 1989) הועסקו שבעה אחים ואחיות בחמש וחצי מתוך שבע משרות מלאות שבתקן. כן הועסקה מטפלת ככוח עזר למתן עזרה ראשונה ולחלוקת תרופות.

חוק הפיקוח על המעונות, התשכ"ה-1965, אינו חל על מעונות ממשלתיים. כדי שרמת טיפול תהלום מעשית מעונות ציבוריים קבע האגף, שגם על המעונות הממשלתיים לעמוד בדרישות החוק.

1. (א) תקנות הפיקוח על מעונות (החזקת חוסים במעונות ללוקים בשכלם), התשכ"ז-1967 (להלן - התקנות), קובעות, כי המעון יספק לחוסים בו שירותים רפואיים, ובהם בדיקה רפואית שגרתית אחת לשישה חודשים. בשנת 1986 קבע הרופא הראשי של האגף בנוהל, כי על רופאי המעונות לבדוק פעם בשנה את החוסים ולרשום את תוצאות הבדיקות בגליון טיפול, בנוסף לרישום כל מחלה, תאונה או ארוע רפואי.

בדיקת תיקיהם הרפואיים של 35 חוסים העלתה, כי לא נערכו לחוסים בדיקות שנתיות כלליות במשך כמה שנים.

בתשובתו מסר האגף, כי תקן כוח האדם הרפואי במעון מצומצם ואינו מאפשר לעמוד בדרישות החוק והנהל. לדעת מבקר המדינה, במעון שלחוסים בו בעיות רפואיות קשות, יש להתאים את כוח האדם הרפואי לצרכים של המעון. כבר הודגש כמו כן, שאל לה לרשות המבצעת להתנער מקיום החוק, אפילו כרוך הדבר במשאבים או בכוח אדם נוסף.

(ב) התקנות קובעות, כי על המעון לספק לחוסים בו טיפול מיוחד, כגון טיפול פיזיותרפי וטיפול בליקויי דיבור.

למעון אין תקנים לפיזיותרפיסט ולקלינאי תקשורת; על כן אלה מועסקים בשירות קנוי, ל-10 שעות שבועיות בלבד כל אחד. מבירורים שערכה הביקורת עולה, כי מספר השעות הניתנות בשירות קנוי אינו עומד בדרישות הטיפוליות של מעון שבו חוסים סעודיים רבים וחוסים בפיגור קשה, הזקוקים לטיפול מיוחד.

(ג) (1) על פי נוהל בדבר רכישה, שימוש ורישום תרופות, קבע הרופא הראשי של האגף, כי על האחות לחלק בקביעות את התרופות הניתנות לחוסה בשקיות נפרדות לכל חוסה, שעליהן יירשמו שם החוסה, המינון ומועד מתן התרופה. בעת החלוקה לחוסים תיבדק התאמת הרישום על שקית התרופות לתרופות המצויות בתוך השקית.

בדיקת שקיות התרופות המיועדות לחלוקה העלתה, כי לא רשמו עליהן את שמות התרופות ואת מינון, דבר שמנע מהעובדות המחלקות תרופות לבדוק, אם כל חוסה קיבל את התרופות שנקבעו לו, ובמינון הנכון. התברר, שלעתים קרובות מחלקות את התרופות המטפלות ולא האחיות. מנהל האגף ציין בתשובתו, כי כוח האדם הרפואי אינו מספיק לחלוקת התרופות ועל כן נעזר המעון במטפלות.

(2) לכל חוסה מנוהל כרטיס תרופות, ובו רושמת האחות את שמות התרופות הקבועות שעל החוסה לקבל ואת מינון, בהתאם להוראות הרופא. במעון "חברת נעורים" מקבלים 364 חוסים תרופות קבועות, בעיקר תרופות לאפילפסיה, תרופות לטיפול בהפרעות נפשיות ותרופות הרגעה, זאת במשך שנים רבות ללא שינוי. הביקורת העלתה, כי לא נעשה במעון מעקב רפואי שיטתי אחר בדבר הצורך ומשך השימוש בסוגי התרופות הניתנות לחוסים ובמינון.

(3) בנוהל נקבע, כי מלאי התרופות של המעון יאוחסן במחסן תרופות מרכזי; בארון התרופות שבמרפאה תאוחסן כמות תרופות שלא תעלה על שימוש לשבוע ימים, והוצאת התרופות מהמחסן המרכזי לארון תיעשה אחת לשבוע; מפתחות הארון במרפאה ימצאו בידי האחיות האחראית, ואינם ניתנים להעברה.

במעון מחסן תרופות מרכזי ושני ארונות תרופות במרפאה, כשלאחד מהם מנעולים שבורים ובו מפתחותיו של הארון השני. במצב זה יש גישה חופשית לשני הארונות לכל המבקר במרפאה. בעקבות הביקורת, הותקנו בדצמבר 1989 מנעולים חדשים לארונות.

2. במעון מרפאת שיניים, בה עובדים יומיים בשבוע רופאת שיניים ועוזר, המועסקים על ידי אגודת "אקים".

(א) הרופא הראשי של האגף פרסם ב-1986 נוהל בדבר הפעלת מרפאות השיניים במעונות. בנוהל נקבע, כי רופא המעון ימסור רשימה של מועמדים לטיפול שיניים לאחות האחראית, והיא תמלא בכרטיס את הפרטים הטיפוליים והרפואיים. הכרטיס יתויק בתיק הרפואי של החוסה.

במעון אמנם מנהלים כרטיס טיפולי לכל חוסה, אולם דרישות הנוהל, לרישום האבחון הכללי של הפה ושל תכנית הטיפול ולתיוק של הכרטיס האמור בתיק הרפואי של החוסה, לא קוימו. בכרטיסים הטיפוליים במרפאת השיניים גם לא נרשמו פרטים על התרופות השונות שמקבלים החוסים.

(ב) על פי הנוהל האמור, יש לתת לכל החוסים טיפול שיניים מניעתי ומתקן.

במאוס 1988 הועבר לבלאי ציוד מרפאת השיניים שהתיישן. ציוד חדש הותקן רק ביוני 1989. במשך תקופת הביניים לא ניתן טיפול שיניים לחוסים; ומחלות חניכיים ורקבון שיניים החמירו. עקב כך גדל מספר עקירות השיניים. המרפאה נפתחה מחדש בספטמבר 1989. מאז ועד למועד סיום הביקורת ניתן הטיפול לחמישה חוסים בלבד.

14 חוסים, שלא ניתן לטפל בשיניהם ללא הרדמה כללית, לא קיבלו טיפול שיניים, בשל העדר צוות מקצועי וציוד להרדמה כללית. האגף הסביר לביקורת, כי מועמדים להרדמה כללית, שהופנו למחלקות שיניים בבתי חולים, בדרך כלל נדחו.

כוח אדם

האגף אחראי להחזקתו של החוסה, לבריאותו, לחינוכו ולקידומו. הטיפול במפגר דורש העסקת עובדים מקצועיים בתחומים ייחודיים, העסקת עובדים בלתי מקצועיים ודרכי טיפול מיוחדים. לכוח האדם המועסק במעונות תפקיד חשוב ביותר בקידומו של החוסה.

ועדת בריק סקרה את כוח האדם ואת המבנה הארגוני במעונות וקבעה, כי מבנה כוח האדם מושתת על מודל סיעודי ולא שיקומי-חינוכי. לדעת הוועדה יש לתגבר את כוח האדם המקצועי, בין היתר, בעובדים סוציאליים, בפסיכולוגים או אנשי חינוך במקום מדריכות בית, ומנהלים חינוכיים במקום מדריכים. הנהלת האגף החליטה ליישם בשנת 1990 את המלצות הוועדה בכמה מעונות ציבוריים ופרטיים, לנסיון. לשם כך היא מינתה ועדה המורכבת מעובדי האגף ומנהלי מעונות.

1. תקן כוח האדם של מעון "חברת נעורים" כלל בעת הביקורת 161.5 משרות ומצבת כוח אדם של 204 עובדים. במעון לבצלר מנה התקן 47,5 משרות ומצבת כוח האדם מנתה 42 עובדים.

30% מכספי המוסד לביטוח הלאומי, המשולמים כקיצבת נכות של החוסים במעונות, מועברים ל"קרן לרווחת החוסים במעונות".

בהעדר תקנים לעובדים מקצועיים - פסיכיאטר, פיזיותרפיסט, מדריך בעיצוב התנהגות עבור חוסים אי שקטים ומדריכי ספורט - מעסיק מעון "חברת נעורים" בתחומים אלה, מכספי הקרן הנ"ל, שירות קנוי בשעות שבועיות מעטות, שאינן מספיקות לצרכי החוסים במעון ובייחוד לסעודיים שבהם. כאמור, מחייבות התקנות לאייש משרות של פיזיותרפיסטים וקלינאי תקשורת, במסגרת התקן. בהעדר תקנים, מעסיק המעון מטפלים בתפקידים מקצועיים: שמונה מטפלות למסגרות התעסוקה (להלן - מע"ש), חמש למסגרות טרום תעסוקתיות, שלוש עוזרות פדגוגיות בבית הספר של המעון ומטפלת אחת למרפאה. כתוצאה מכך הועסקו פחות אנשים בטיפול ישיר בחוסים.

2. תפקידו של רכז תעסוקה כולל: תכנון וארגון של מסגרות תעסוקתיות, הכנה וביצוע של תכניות תעסוקתיות אישיות לכל סוגי החוסים, לפי רמתם השכלית וכישוריהם המוטוריים; פיקוח על רישום הדו"חות הדידקטיים שבאמצעותם מקיים רכז התעסוקה מעקב אחר התקדמות החוסים.

רוב החוסים ב"מעון לבצלר" עובדים בעבודות אריזה והרכבה או מחוץ למעון, אך אין בו תקן לרכז תעסוקה. בפועל ממלאים את התפקיד רכז החינוך ורכזת משמרת הבוקר, בנוסף לתפקידם. גם אין

תקנים למדריכי שיקום, שתפקידם, כפי שקבע המשרד, הוא להדריך את החוסים בבתי מלאכה ולעקוב אחר התקדמותם. בפועל התפקיד מוטל על המטפלות, בנוסף לתפקידן. בעת הביקורת לא אוישו חמישה מבין 24 תקני מטפלות, תקן אחד מבין שישה תקנים של מדריכות בית, ותקן של קלינאית תקשורת בחצי משרה.

תעסוקה

בשעות היום עובדים החוסים, המסוגלים לכך, בתעסוקה בתוך המעון (מע"ש), במשק המעון ואצל מעבידים פרטיים מחוץ למעון. עוד בשנת 1986 קבע האגף נוהל תעסוקה יצרנית, ובו פורטו כללים להעסקת חוסים ולתשלום שכרם.

1. מבין 419 חוסים שבמעון "חברת נעורים" הועסקו בעת הביקורת 248 חוסים במסגרות תעסוקתיות יצרניות, במסגרות טרום תעסוקתיות המיועדות לחוסים שאינם מסוגלים לעבוד בעבודה יצרנית, ובבית הספר. 68 חוסים לא היו מסוגלים ללמוד או לעבוד, מסיבות בריאות או בשל עומק פיגור.

הביקורת העלתה, כי 103 חוסים לא היו מועסקים במסגרות לימוד, תעסוקה או הכנה לתעסוקה, וכמה מהם הועסקו על ידי המטפלות בפעילות טרום תעסוקתית במסגרת הביתנים. לאחר סיום הביקורת, בסוף נובמבר 1989, צורפו תשעה חוסים בפיגור קשה לתעסוקה במע"ש.

(א) במע"ש תשע מסגרות עבודה: ב-1988 וב-1989 בוצעו בהן עבודות עבור ספקים מהם ארבעה קבועים בתחומי עבודות קיפול, אריזה והרכבה. בדצמבר 1988 קיבלו החוסים תמורת עבודתם 6 - 25 ש"ח לחודש.

בהעדר תקנים למדריכים תעסוקתיים, מועסקים כאמור, במע"ש, שמונה עובדים שהם על תקן של מטפלים, ולכן הם נמצאים בחלק מזמנם בביתנים. במצב זה נשארו שלוש כיתות, בממוצע, רוב הזמן בלא הדרכה ובלא השגחה, דבר שפגע בתפקוד התקין של המע"ש וביכולתו לענות על דרישות הספקים. הדבר גם מנע קליטת חוסים נוספים למסגרת המע"ש.

(ב) 13 חוסים וחוסות הועסקו ככוח עזר למטפלות בעבודה בביתני המגורים של חוסי מעון "חברת נעורים" באישור רופאת המעון. את תנאי העסקתו של החוסה קבעה פסיכולוגית המעון או רכזת התעסוקה. המטלות המותרות הן סידור מיטות, טיפול בביגוד, ארגון הביתן, שטיפת רצפה וניקוי מטבחון.

בעת הביקורת הועסקו כמה חוסים בטיפול אישי בחוסים אחרים ללא השגחת מטפלת. פעולות אלו כללו הלבשה והאכלה, דבר העלול לגרום תאונות. עוד בשנת 1988 התריע על כך מנהל המעון דאז, אולם עד למועד סיום הביקורת התופעה לא פסקה.

2. רוב חוסי מעון "לבצלר" עובדים ומקבלים תמורה כספית. בעת הביקורת עבדו 93 חוסים בבתי המלאכה של המעון, 12 חוסים - אצל מעבידים פרטיים מחוץ למעון, וארבעה חוסים - במשק המעון. שמונה חוסים אינם מסוגלים לעבוד בשל עומק פיגורם.

(א) בהעדר תקן לרכז תעסוקה, כאמור, על רכז החינוך לאתר בשוק העבודה ספקים המזמינים עבודות המבוצעות על ידי חוסי המעון תמורת תשלום.

מאפריל 1988 ועד למועד סיום הביקורת, הועסקו החוסים בעבודות אלה: הרבקת מעטפות רנטגן, אריזת צבעים בקופסאות, השחלת גומיות, הרכבת גלגלים לחבלי כביסה, אריזת קיסמים ונורות יום הולדת ועבודות יד. תמורת עבודתם קיבלו החוסים באפריל 1989 5 - 20 ש"ח לפי ההספק בעבודתם. אף על פי שרובם ברמת פיגור קלה ובינונית, לא הוצע להם מגוון עבודות מורכבות ומסובכות מאלה. בתשובתו הודיע האגף, שכדי להרחיב את מגוון העבודות יש צורך ברכז תעסוקה. לדעת מבקר המדינה בעיה זו חייבת להפתר.

(ב) בעת הביקורת עבדו 12 חוסים ממעון "לבצלר" מחוץ למעון, בדרך כלל אצל מעבידים פרטיים. המשכורת לחודש שקיבלו החוסים נעה בין 107 ש"ח ל-430 ש"ח. לכל אחד מחוסי המעון העובדים מחוצה לו, נפתח חשבון בנק נפרד, המנוהל על ידי העובדת הסוציאלית של המעון.

בנוהל נקבע, כי יש להעמיד לרשות החוזה החוזר הוצאות הנסיעה וסכום מיוחד שביוני 1989 הגיע ל-55 ש"ח, בתוספת שליש משכר עבודתו. יתר הכנסותיו, לעתים מרביתם, מועברים ל"קרן חניכים" המיועדת לרווחתם של חוסי המעון. לדעת מבקר המדינה על המשרד לבחון מחדש את הנוהל, לאור העובדה שהחוזה העובד ומשתכר מעביר חלק ניכר משכרו לטובת כלל החוסים שלא השתכרו.

על פי הנוהל, השכר לחוסים עבור עבודתם במעון בגינון, צביעה, עזרה במכבסה, נקיון וכיו"ב מתוקצב מהסעיף התקציבי הרלוונטי של המעון והגיע ביולי 1989 ל-40 ש"ח לחודש לחוזה.

הביקורת העלתה, כי המשכורות לארבעת החוסים שהועסקו במעון "לבצלר" במכבסה ובנקיון שולמו "מקרן החניכים" ולא מתקציב המעון, כנדרש. העובדת הסוציאלית של המעון מסרה, כי החל מספטמבר 1989 משלם המעון את המשכורות לחוסים מתקציבו, אולם רוב הכספים שנגבו בעבר לא הוחזרו ל"קרן החניכים".

פעולות חינוך

על רכז החינוך להכין לחוסים תכניות חינוכיות, אישיות וקבוצתיות. התכניות צריכות להקנות מיומנויות חדשות בתחום היכולת הפיזית והשכלית של החניך ולהקנות דפוסי התנהגות חדשים.

ניתן לבצע תכניות אלה בכמה דרכים: הפעלת חוסים במסגרת ביתן המגורים; לימוד מיומנויות חדשות, בעיקר בתחום העזרה העצמית; ארגון פעילות חברתית וארגון מסיבות, טיולים ונופש. הפעלת החוסים בתחום החינוך נעשית בהדרכתו ובפיקוחו של רכז החינוך.

בשני המעונות הוכנו תכניות חינוכיות אישיות לחוסים אחדים בלבד. כמו כן לא הופנו לכלל החוסים דיווחים חינוכיים בדבר כישוריהם ותפקודם. הוסבר לביקורת, כי להכנת תכניות והפעלתן דרושים עובדים חינוכיים, בנוסף לרכז החינוך.

בתשובתו למשרד מבקר המדינה מסר האגף, כי באוקטובר 1989 הוא החל להתארגן לקראת הפעלת פרויקט רחב בנושא של תכניות טיפול אישיות. התכנית הטיפולית תיקבע על סמך אבחון מקיף שיערוך הצוות המקצועי של המעון לכל חוזה, ותכלול מטרות טיפוליות לטווח קצר, בינוני וארוך. פעם בשנה ייערך דו"ח מסכם על פעילויות החוזה והישגיו, ויימסר למשפחתו של החוזה. עוד נמסר, כי בשלב ראשון, יופעל הפרויקט בחמישה מעונות, ובהם מעון "חברת נעורים".

תנאים פיסיים

1. מעון "חברת נעורים", המשתרע על שטח של 180 דונם באזור כפרי, כולל ביתני מגורים, חדר אוכל, בית ספר, חדרי תעסוקה, מחסנים וכיו"ב. החוסים משוכנים ב-12 ביתני מגורים ושני בתים כשבכל ביתן חוסים ברמת פיגור דומה. הביקורת העלתה, כי במשך שנים קיימות במעון בעיות בינוי ותחזוקה וכי עלות אחזקתם הייתה גבוהה מאוד. עד למועד סיום הביקורת, רוב הבעיות טרם נפתרו.

(א) בכמה ביתנים צבע הקירות מתקלף; בחדרי השינה אין רהוט, פרט למיטות. בביתן לאי שקטים מצב הריהוט והניקיון אינו מניח את הדעת.

(ב) במעון פועלות כמה מערכות הסקה וחימום מים. אולם במקלט המשמש כמשחקייה, אין מערכת חימום. מערכת החימום בבית הספר ובחדרי התעסוקה, בשנתיים האחרונות לא הייתה תקינה ובחורף לא היה חימום לחוסים. בסוף נובמבר 1989 תוקנה מערכת החימום בחדרי התעסוקה ובבית הספר.

במעון מערכת צינורות למים קרים, ומערכת נפרדת להסקה ולחימום המים. אורך כל מערכות הצנורות מאות מטרים. מאז הקמתו של המעון ב-1972, ארעו בצנרת תקלות רבות ופיצוצים בצנרת שגרמו להפסקת מערכות החימום והמים החמים, והיוו סכנה לחוסים השוהים בביתנים הסמוכים למקום הפיצוץ.

בתקופת ינואר 1988 - מאי 1989 ארעו, על פי נתוני המעון, 13 פיצוצים בצנרת המים הקרים, 38 פיצוצים במערכת ההסקה והמים החמים, 19 מהם בין אוקטובר 1988 לסוף מארס 1989. צוות עובדי התחזוקה שבמעון התקשה בתיקון התקלות. מנהל היחידה למינהל ומשק שבמשרד (יחידה האחראית לבינוי ותחזוקה) ביקר במעון עוד בנובמבר 1988 והציע להרכיב מערכת חדשה, לכל ביתן, בעלות משוערת של 500,000 ש"ח; ההצעה לא בוצעה. רק ביוני 1989 החל המעון להעסיק מהנדס בשירות קנוי למתן ייעוץ לצוות עובדי התחזוקה. למטרה זו הוקצבו 20,000 ש"ח מתקציב היחידה למנהל ומשק. המעון התקין שני וסתי לחץ מים שתפקידם להפחית את מספר הפיצוצים.

(ג) למעון מתקן ביוב פרטי לטיפול במי שפכים. משנת 1986 עד 1989 היו הצפות ביוב בביתנים. מאז ינואר 1989 מעסיק המעון קבלן המטפל במערכת הביוב יחד עם עובדי התחזוקה שבמעון, ומאז פסקו התקלות. מנהל היחידה למינהל ומשק קבע בביקורו בנובמבר 1988, כי יכולת הספיגה של אגני החימצון הולכת ופוחתת, יש צורך מייד בפעולות ניקוי, וכי היחידה תעזור בפיתרון תקציבי. המנהל קבע שיש לבדוק פתרון יסודי באמצעות מכון טיהור. עד למועד הביקורת טרם טופל הנושא.

(ד) מאז הקמתו של המעון התגלו בגגות של מספר ביתני מגורים, מדי פעם, נזילות מי גשמים; הגגות טופלו בזיפות. במהלך הסיור במעון, שערך ביוני 1989 עובד מהיחידה למינהל ומשק, התברר, שיש לתקן את הגגות תיקון יסודי, שלא על ידי קבלן זיפות, וזאת בשל תפרים פגומים בגגות. בסוף נובמבר 1989 טיפלו עובדי המעון וקבלן הזיפות בתיקון הגגות ובזיפותם מחדש; כמו כן זפתו לראשונה גגות שני הבתים שבמעון.

(ה) הביגוד לחוסים מסופק על ידי היחידה למינהל ומשק, חלקו במחסנים או בביתני המגורים. הצוות מחלק את הבגדים לחוסים, אולם הביקורת העלתה, כי לא תמיד לבושם של החוסים תאם את מידותיהם.

2. מעון "לבצלר" ממוקם בלב שכונת מגורים, ובו חמישה ביתני מגורים, אחד מהם מיועד לילדים. לרשות החוסים גם בית ספר, אולם ספורט, בריכת שחייה, קפטריה המשמשת לחוסים כמועדון חברתי, מטבח וחדר אוכל.

שטחו של המעון קטן וקיימת צפיפות בחלק מהביתנים ובמטבח. בארבעה ביתנים לא הייתה, במועד הביקורת, הסקה בחדרי השינה, אלא רק במקלחות ובחדרים המשותפים לכלל החוסים.

הטיפול במפגרים במעונות מחייב הפעלת כוח אדם מקצועי, בעיקר בתחום הפסיכולוגי, הרפואי, הסוציאלי והחינוכי, בנוסף לצוות המטפל. הטיפול מעצם טבעו הוא קשה, ותלוי במידה רבה במספר המועסקים במעון וברמתם. הביקורת העלתה, כי המחסור בעובדים מקצועיים גרם להעברת כוח אדם טיפולי לעבודות מקצועיות הדורשות מיומנות ולהפעלת שירות קנוי בשעות שאינן מספיקות לצרכי המעון; דבר שפגע בטיפול בחוסים.

בעיות הצפיפות במעון "לבצלר", ובעיות תשתית ותחזוקה במעון "חברת נעורים" מקשות על הצוות בטיפול השוטף במפגרים. על המשרד לפעול לפתרון בעיות אלה לרווחת החוסים במעונות.

הביקורת העלתה, כי כמה חוסים בשני המעונות שנבדקו, התקבלו בהם בעבר ללא אבחון כנדרש, אבחון מדי שלוש שנים, כדרישת החוק, והפעלת מסגרות טיפוליות חדשות לאנשים גבוליים

הזקוקים למעון, ימנעו במידה רבה קליטת אנשים שאינם מתאימים למעונות למפגרים מחד, ויאפשר קליטתם של מפגרים הזקוקים לכך, מאידך.

המשרד נתן את דעתו על בעיות הטיפול במפגרים במעונות והקים ועדה לבדיקת מצב הטיפול במפגרים במוסדות. הוועדה הגישה מסקנותיה בראשית שנת 1988. המשרד אימץ את ההמלצות והודיע, כי בשנת 1990 יתחיל ליישם את המלצות הוועדה בכמה מעונות ציבוריים ופרטיים, לנסיון. מן הראוי, שהמשרד יפעל ביתר שאת לקידום נושא חשוב זה.

ממצאי מעקב

פיקוח על בטיחות בעבודה

דו"ח שנתי 38, עמ' 451

הביקורת בנושא פיקוח על הבטיחות בעבודה נערכה בחודשים פברואר יוני 1987 במחלקה לפיקוח על העבודה שבמשרד העבודה והרווחה (להלן - המחלקה) ופורסמה בדו"ח שנתי 38 עמ' 451.

הביקורת שפורסמה העלתה את הליקויים העיקריים האלה: בידי המחלקה נתונים חלקיים בלבד על התאונות המתרחשות בארץ, אין היא מקבלת מהמוסד לביטוח לאומי נתונים על תאונות עבודה להשלמת המידע שברשותה, והיא אינה נוקטת אמצעים נגד מעסיקים שלא דיווחו לה על תאונות עבודה, כמתחייב על פי החוק; ביקורי המפקחים במקומות עבודה אינם מתוכננים על פי קריטריונים וסדרי עדיפות ואין מעקב אחר פריסת הביקורים במפעלים - כתוצאה מכך נמצאו מקומות עבודה שלא בוקרו זמן רב. המחלקה לא ניהלה מעקב אחר תיקון הליקויים שהתגלו בביקורי הפיקוח; מספר צווי הבטיחות וצווי השיפור שהוצאו היה מועט, בהשוואה למספר הרב של ליקויי הבטיחות שנתגלו בביקורי הפיקוח; עבודת הפיקוח אינה נעזרת בדו"חות המחשב, משום שהם מתקבלים בפיגור, אינם אמינים בשל מספר רב של שגיאות, ואינם כוללים עיבודים שונים העשויים לשפר את עבודת המחלקה.

באוגוסט 1989 ערך משרד מבקר המדינה מעקב במחלקה שתכליתו לבדוק באיזו מידה תוקנו הליקויים שהועלו בדו"ח מבקר המדינה:

נתונים על תאונות עבודה

1. פקודת תאונות ומחלות משלוח יד (הודעה) 1945 מחייבת מעביד להודיע למפקח העבודה האיזורי על תאונת עבודה שהפכה את העובד לנטול יכולת להשתכר שכר מלא בעבודה בה עבד במשך יותר משלושה ימים. על פי חוק הביטוח הלאומי, ביטוח נפגעי עבודה מקנה למבוטח הנפגע בעבודה זכויות לקבל גימלאות. כבעבר, בידי המחלקה נתונים חלקיים בלבד על תאונות העבודה שאירעו בארץ: בשנת 1988 התקבלו במחלקה 18,144 הודעות על תאונות עבודה, שהיוו 26% בלבד מכלל התביעות לקבלת דמי פגיעה שאושרו על ידי המוסד לביטוח לאומי. אין חפיפה מלאה בין התנאים בהם מוגשות התביעות לקבלת דמי פגיעה מהביטוח הלאומי לבין אלו המחייבים הגשת תביעה למפקח על העבודה. אולם השוני בהגדרות מסביר רק חלק מן הפער האמור לעיל.

2. המחלקה עדיין אינה מקבלת באופן סדיר וקבוע את נתוני המוסד לביטוח לאומי על תאונות עבודה, ואינה נוקטת אמצעים נגד מעסיקים שלא דיווחו לה על תאונות עבודה,